

Wat als de dorpsonderneming naar

Het afgelopen jaar maakten heel wat Friese dorpsondernemingen bekend uit hun jasje te groeien en naar een grotere plaats te verhuizen. Deze verstedelijking onder bedrijven is een al langer lopende trend. Wat merkt het dorp daarvan?

Peter Halbersma

Leeuwarden | Weidelco uit Beetgum, Siderius uit Berltsum en Europrofl uit Augustinusga, allen trekken naar Leeuwarden het komend jaar. Spinder uit Harkema. Van der Heide uit Kollum en Hacquebord uit Twijzelerheide verhuizen naar Drachten. Het is een greep uit de ondernemingen die nieuwbouw hebben aangekondigd in een grotere Friese plaats en na verhuizing hun dorp achterlaten. Daar zijn ze vaak nauw betrokken bij dorpsactiviteiten.

„Er zijn nog wel wat linkjes. We adverteren in de school- en dorpskrant en ik ben nog penningmeester van de tennisvereniging”, zegt Lize Bakker, mededirecteur van Mannen van Staal in Leeuwarden. In 2012 vertrok de metaalbewerker vanuit Winsum naar de stad. „Wat er tussen het bedrijf en Winsum in de loop der jaren is gegroeid, dat is wel gebeven. Maar we zitten bijvoorbeeld niet meer bij de ondernemersvereniging. Theunis (Bakker) is nu actief op De Zwette (bedrijventerrein, PH). Zo ontmoet je minder mensen en is de betrokkenheid minder.”

Het pand van Mannen van Staal is overigens geen rotte kies in Winsum geworden, het is inmiddels betrokken door Bijlsma constructies.

Jehannes Bottema, commercieel directeur van Spinder in Harkema, staat aan de vooravond van een verhuizing naar Drachten. Hij verwacht dat de banden met het dorp langzaam minder worden als de stalinrichter straks over is. „We zijn een

heel grote sponsor van Harkemase Boys en ook verzoeken uit het dorp trachten we in te willigen. Dat zijn de tennis- en korfbalvereniging en de hardfietsters bijvoorbeeld. We hebben ook wel eens ijzerwerk geleverd als dat nodig was”, zegt Bottema. „Dat we de voetbalclub blijven sponsoren is geen wet van meden en perzen. Drachtster Boys zal straks wel op de stoep staan, en we gaan ons budget niet verdubbelen. Op korte termijn zal er niet zoveel veranderen, op lange termijn zullen we de bakens verzetten. Dat is niet om lullig te doen, dat is de realiteit.”

Bottema zegt met de verhuizing ook wat terug te doen voor het dorp:

Op korte termijn zal er niet zoveel veranderen, op lange termijn zullen we de bakens verzetten

de overlast van grote transporten verdwijnt. „Al heeft het dorp daarvoor nooit geklaagd. En vergeet niet dat we wel in Harkema zijn gevestigd, maar dat slechts 15 procent van ons personeel hier woont. In die zin is het belang van werkgelegenheid betrekkelijk.”

Directeur-eigenaar Erik Jansen van Siderius Heftrucks en zusterbedrijf Bultena Verreikerhuur in Berltsum liet begin juni, bij de bekendmaking van de verhuizing naar Leeuwarden, weten dat hij bij de keuze voor een vertrek niet over een nacht ijs is gegaan. „Het bedrijf en het dorp zijn al zo lang aan elkaar gekoppeld. Dus het blijven of vertrekken heeft ons lang bezighoudend. Maar we moeten naar de toekomst kijken. En we blijven wel bewust in ons verzorgingsgebied. Leeuwarden is de logische keuze, maar daarmee verandert er ook een stuk historie”, aldus Jansen. Hij blijft wel in Berltsum wonen en betrokken via het voorzitterschap van Stichting Berlikumer Belangen.

Verstedelijking

Dorpsondernemingen hebben door de hoogconjunctuur de wind in de zeilen en zoeken een plek in de stad als ze geen verdere uitbreidingsmogelijkheden hebben op hun huidige stek. Het is ook provinciaal beleid dat bedrijventerreinen in de dorpen niet groeien en dat er meer plek is in de grotere plaatsen. Volgens Henri de Groot, hoogleraar Regionale Economische Dynamiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam, is het niet alleen de huidige economische groei die de gang van dorp naar stad veroorzaakt. „Er is al een langere trend van verstedelijking gaande. Door de zogenoemde agglomeratiekracht zijn bedrijven in steden productiever. Dat is voor veel typen bedrijfsactiviteiten van belang”, zegt De Groot. „Uit onze onderzoeken naar de Metropoolregio Amsterdam blijkt dat economische activiteit sterk clusterd in Amsterdam en de Haarlemmermeer. De gebieden daaromheen blijven in werkgelegenheid en economische groei achter. Maar mensen blijven daar wel op een fijne manier wonen en werken in de groeikernen. Je

krijgt een scherper verschil tussen de woon- en werkgebieden.”

Uit een onderzoek naar de situatie in Noord-Holland, nog wat beter te vergelijken met Fryslân, blijkt uit de voorlopige conclusies ook de verstedelijking. „Naar de kernsteden verhuist veel bedrijvigheid, de omlandende raken die productie en arbeid kwijt.” De Groot ziet dat op verschillende schaalniveaus gebeuren: de trek naar de Randstad vanuit de rest van Nederland, en naar Amsterdam, Zwolle en Groningen vanuit het omland. „Dat is een dynamiek die al 20 à 25 jaar aan de gang is.”

Productiviteit

Hoe komt het dat een bedrijf in de stad dan productiever is. Uit de literatuur komen drie redenen naar voren. (1) Als bedrijven dicht bij elkaar zitten leren ze door ontmoeting van elkaar. (2) In de steden is veelal hoogwaardige infrastructuur aanwezig, zowel fysiek als digitaal. Rond die knooppunten is de productiviteit hoger. (3) De match tussen werknemer en werkgever is beter, door grotere keuze uit kandidaten voor de baan. „Vergelijk dat matches met de huwelijksmarkt. Jonge mensen trekken

Als we ons richten op groeigebieden en ergens anders ontstaat krimp, dan moet je dat surplus deels investeren in het dorp

naar de steden en gaan daar naar de discotheek om veel potentiële partners te kunnen ontmoeten.”

„Door de steeds complexere ketens in de economie – er is niet meer één bedrijf dat de hele keten in handen heeft – is het belangrijk om dicht bij mogelijke leveranciers te zitten. Het vinden van dat ene onderdeelje voor je product wordt gemakkelijker. Die effecten, vaak door toevallige contacten, zijn heel erg gelocaliseerd. Zit je een paar kilometer verderop, dan is het effect weg.”

Moet het dorp rouwen?

Bij vertrek van een dorpsonderneming kan er voor activiteiten niet meer een geldelijke bijdrage worden gevraagd, of even wat materiaal of specialistische kennis worden ingeschakeld. Toch hoeft het verdwijnen van arbeid geen probleem te zijn, stelt de hoogleraar. „Het gaat uiteindelijk om het geluk van de mensen die in het dorp blijven wonen. Een kleiner dorp is niet per se slechter. Als mensen met een goede verbinding naar hun werk kunnen en met ruimte fijn kunnen leven in het dorp, is dat prima. De stad Haarlem maakte zich in het verleden zorgen over het achterblijven van groei. Toen ze zich beseften dat de meeste inwoners een goede baan hadden aan de Zuidas en fijn leefden in Haarlem, verdween die zorg grotendeels.”

Schadelijker wordt het voor een dorpsgemeenschap als het inwonertal onder een kritische grens zakt en daarmee bijvoorbeeld de basisschool moet sluiten. Volgens De Groot moet Nederland zijn beleid daarop aanpassen. „Als de lagere school verdwijnt is er een risico dat de krimp zich versterkt. We hebben lange tijd een beleid gehad dat zich in belangrijke mate kenmerkte door verdelende rechtvaardigheid. Dat heeft groei en innovatie gekost”, aldus De Groot. „Als we ons nu meer richten op groeigebieden en ergens anders ontstaat krimp, dan moet je dat surplus deels gaan investeren in het dorp. Dan ga je evenen. Je moet voorkomen dat voorzieningen verdwijnen en de sociale structuur verbrokkelt. Als je groei mogelijk wilt maken, moet je krimp begeleiden.”

de stad vertrekt?

Een impressie van het nieuwe pand van de Harkemase stalinrichter Spinder in Drachten (boven). Op de plek van Mannen van Staal in Winsum heeft inmiddels Bijlsma Constructies zich gevestigd. Foto: Peter Halbersma Beeld: FD